

25. Kaupunginmuseo

Henkilökunta. Kesäkuun alusta v. 1968 tulivat voimaan uudet työaikajärjestelyt ja viisipäiväiseen työviikkoon siirtyminen. Laitoksessa, jossa yleisönpalvelua samanaikaisesti oli tehostettava ja jossa osa henkilökunnasta säännöllisesti on sunnuntaityössä se tuotti vaikeuksia, kun henkilökunnan lisäämiseen ei ollut mahdollisuuksia. Kaupunginmuseo on yleisölle avoinna kuutena päivänä viikossa ja museossa ollaan työssä viikon kaikkina seitsemänä päivänä.

Kaupunginmuseon palveluksessa oli vuoden aikana 8 vakinaista ja 2 tilapäistä viranhaltijaa sekä 2 työsuhteessa olevaa museoapulaista ja 4 osapäivätyössä olevaa siivoojaa, jotka osallistuivat myös kokoelmien hoitoon ja vartiointiin. Osan vuotta palveli 7 eri museoharjoittelijaa. Rakennusmittaus- ja inventointitehtävissä oli kaksi opiskelijaa tuntipalkalla sekä kokoelmien hoitoon kuuluvissa konservointitoimissa 5 eri alojen konservaatteja. Henkilökunnan yhteismäärä oli 33 henkilöä.

Kertomusvuoden alusta palvelukseen tulleiden museoamanuenssin tehtäviin kuului lähinnä henkilökunta- ja palkkausasiain hoito sekä rakennushistoriallisesti arvokkaiden rakennusten inventoimis-, mittaus-, valokuvaus- ja rakennusosien talteenottotehtävien johto ynnä uusien varastojen järjestely- ja inventointitöiden hoito.

Tuomarinkylän museon tp. museoassistentille, fil.maist. Kreetta Sihvoselle myönnettiin ero 5.3.1969 lukien eläkkeelle siirtymisen vuoksi.

Sairauslomia myönnettiin vuoden aikana kaikkiaan 144 päivää.

Museonhoitaja ja museoassistentti Järvelä osallistuivat Suomen Museoliiton 45. vuosikokoukseen 11.—12.5. Haminassa sekä Skandinaavisen Museoliiton kokoukseen 5.—9.6. Tukholmassa.

Lisäksi museonhoitaja osallistui Skandinaavisen Museoliiton Suomen osaston työvaliokunnan ja XX Valtakunnallisten kotiseutupäivien päätoimikunnan kokouksiin jäsenenä sekä oli museolautakunnan edustajana rakennuskulttuuritoimikunnassa ja Helsingin kansanelämäntutkimusta tekevässä työryhmässä.

Suomen Museoliiton myöntämän apurahan turvin teki museoapulainen Tikkala skandinaavisen opintomatkan, jonka tarkoituksena oli perehtyminen rakennusmittaus- ja inventointityöhön.

Museon henkilökunnasta museoamanuenssi, yksi museoassistentti, yksi museoapulainen ja vahtimestari osallistuivat virasto- ja laitossuojelun perus- ja suojeluvalvoajakursseille.

Kokoelmien karttuminen. Kaupunginmuseon kokoelmiin hankittiin ostamalla, saatiin lahjoina sekä museon oman työn tuloksena 509 esinettä. Nämä jakaantuivat eri pääryhmiin seuraavasti: kirjat 50, kartat 2, rakennus-, asema- ja mittapiirustukset 30, Helsinki-aiheiset öljy- ja vesivärimaalaukset sekä graafiset lehdet ja piirroukset 38, muotokuvat 8, mitalit, rahat ja muistorahat 17, huonekalut 25, kulta-, hopea-, tina- sekä lasi-

25. Kaupunginmuseo

ja posliiniesineet 34, talous- ja työkalut 30, lelut, pelit, soittimet 3, virkapuvut 1, puvusto ja käsityöt 21, koriste-esineet 29, koneet, kojeet ja työkalut 30, rakennustenosat 45, maalöydöt 2, arkistoina 58 sekä postikortit 86.

Kuva-arkistoon hankittiin yhteensä 6 054 numeroa: valokuvanegatiiveja vedoksineen 2 459, vedoksia 2 551, väridiapositiiveja 75, uusintanegatiiveja 445 sekä kuvalaattoja 524.

Kertomusvuonna sai kaupunginmuseo koelmiinsa lahjoituksia mm. seuraavilta henkilöiltä, virastoilta ja laitoksilta ym.: ylipormest. Lauri Aho, hra B. Ahlstedt, Apulehti, tri Ingjald Bäcksbacka, hra Georg Golowin ja näytt. Leo Golowin, hra I. Gordin, rva Ingrid Graae, lääket.lis. Arne Grahn, taidevalokuv. C. Grünberg, Helsingin kaupunginarkisto, kaasulaitos, oikeusaputoimisto, Helsingin kunnallisvaalilautakunta, Helsingin Käsityö- ja teollisuusyhdistys, Helsingin Ortodoksisen seurakunnan kirkkoherran virasto, hra Rainer Järvinen, Kansallis-Osake-Pankin hallintoneuvosto, joht. Lennart Kari, prof.rva Margit Karsten, kirj. Helmi Krohnin perilliset, Kari K. Laurila, nti Beatrice Leiman, nti Elisabeth Lindberg, maat. ja metsät.lis. Johan Lindberg, hra Bo Linqvist, rva Edith Lindqvist, ylilääk. Pehr Malm, valokuv. Harry Malmgren, os.pääll. Ragnar Montell, ark.järj. Taimi Montell, maist. Marita Munck, ins. Vilho Nohrström, hum.kand. Brita Pailamo, Palkki Oy, rva Rauha Pelin, hum.kand. Marja-Liisa Ripatti, valokuv. R. Roos, toim.joht. C. Schröder, näytt. Henake Schubak, varat. Harri Sormanen, hall.siht. Reino Souri, Suomen Siviili- ja Asevelvollisuusinvalidien Liitto, Suomen Sokeri Oy, Suomi-Filmi Oy, rva Agda Söderman, kamarineuvos E. Tamelander, maist. M. J. Terho, nti Siiri Timgren, rva Elsa Tjernström, joht. Jaakko Turunen ja ulkoasiainministeriön sanomalehtitoimiston valokuva-arkisto.

Julkaisujaan lähettivät museolle mm. Bohusläns Hembegdsförbund, Göteborgs Stads-

museum, Historisches Museum der Stadt Wien, Københavns Bymuseum, Nordiska Museet, Oslo Bymuseum, Stockholms Stadsmuseum ja Varbergs Museum.

Kertomusvuoden kiintoisimpia ostoja oli helsinkiläisen puuseppämestarin Erik Östermanin 1820-luvulla tekemä lipasto, joka edusti »Helsingin rokokoota» museon kokoelmassa. Helsingin kartanoiden historiaan liittyi hankittu, 1700-luvulta peräisin oleva jalopuinen kirjoituslipasto.

Tuomarinkylän museon laajentamista silmällä pitäen ostettiin Tuomarinkylän kartanosta astiakaappi, joka oli peräisin 1700- ja 1800-lukujen taitteen ajoilta. Lisäksi ostettiin museota varten kolme aitoa barokkituolia, jotka olivat kotimaista tekoa ja kuuluneet Helsingissä 1800-luvun alusta asuneelle perheelle.

Muita hankittuja esineitä oli helmikoristeinen olkalaukku, jonka hopeaosat oli valmistanut helsinkiläinen kultaseppä J. E. Fagerroos v. 1864, E. Waleniuksen tekemä letkuvarsipiippu, jonka merenvahapesän oli hopealla heloittanut kultaseppä Gustaf Adolf Wichman, sekä lasitetusta savesta tehty portteriruukku, jossa oli helsinkiläisen C. A. Robsahm'in portteritehtaan leima.

Tait. Uno Heikkiseltä lunastettiin 34 kpl Helsinki-aiheisia piirroksia ja vesiväimaalauksia. Muotokuvakokoelmiin ostettiin J. Lindhin tekemä ministerivaltiosihtööri, kreivi Robert Henrik Rehbinderin muotokuva sekä saatiin lahjaksi näytt. Leo Golowinilta Erik Johan Löfgrenin v. 1874 maalaama Mathias Weckströmin muotokuva ja Carolina Kraus'ea (o.s. Molitor) esittävä muotokuva, jotka molemmat liittyivät Weckströmin suvun kauteen Tuomarinkylän kartanossa.

Edellä lueteltujen henkilöiden lisäksi lahjoittivat museolle rva ja hra Erik Nyholm valkoisesta luulasista Mariedalin lasitehtaalla valmistetun, 19 cm:n korkuisen pullon. Lasitehtaan perusti v. 1776 helsinkiläinen kauppaneuvos Johan Sederholm ja yhtiön osak-

kaana oli ammattitaitoinen lasinpuhaltaja Ävikin lasitehtaalta.

Kapteeni Kullervo Räisäseltä saatiin piirros ja selostus parkki Favellin keulakuvan restauroimista varten sekä fregatti Glenardin miehistöä v. 1908 esittävä ryhmävalokuva. Helsingiläisiä koteja esittäviä valokuvia saatiin filtri Sylvi Mölleriltä sekä rva Agnes Pajuniemeltä. Kaupungin virastojen ja laitosten historiaa valaisevat ne valokuvat, jotka museo sai metsänhoit. Torsten Idströmiltä ja hänen sisarpuoliltaan Karin Mobergilta ja Inga-Brita Sternbergiltä. Kuvat sisältyivät nahkakantiseen valokuva-albumiin, jonka kaupungininsinööri Gabriel Idström oli saanut 50-vuotispäivänään v. 1917 rakennusvirastolta ja sen henkilökunnalta.

Professori A. Laitakari lahjoitti ns. ilmaklosetin, jonka hän oli v. 1928 ostanut faktorinleski Malin Railion huutokaupasta Pukimäellä. Vastaavanlaisia oli ollut käytössä mm. talossa Bulevardi 29 ja Läntisen Kaivo puiston huviloissa.

Vielä saatiin museoon lahjoituksina ev.rva Alice Lindbergin o.s. Osberg ja Adele Osbergin o.s. Schiefner puvustoon kuuluneita juhlapukuja ja asusteita, kahvi- ja ruokapöydän piiriin kuuluvaa esineistöä, joista osa on Julius Krohnin ajoilta, sekä hento hartiahuivi tohtorinna Inez Juliukselta.

Muita lahjoituksia oli: A. F. Granstedtin hopeinen, Helsingissä leimattu lakkasinetti; Eteläsatamaa kuvaava gobeliini; Liisantorilla ollutta kaivoa koskeva rakennuspiirustusluonnos v:lta 1833 sekä W. Johanssonin v. 1897 talosta Vaasankatu 15 maalaama öljyväriytyö.

Kokoelmien luettelointi ja hoito. Vuoden aikana suoritettiin taideteosten ja piirustus- sekä tekstiili- ja puvustokokoelmien luettelointia, samoin huonekalukokoelmien selvitys- ja inventointitöitä sekä laadittiin niitä koskevia selosteita.

Arkistoinesta numeroitiin ja selvitettiin 1 300 numeroa. Kultaajamest. Akseli Savolaisen tekemä kultaajaverstaan pienoismalli

välineistöineen luuteloitiin ja sitä koskevia esinekortteja oli 99 kpl, selvitettiin suutari- mest. K. H. Bråddin työvälineistöä sekä suoritettiin palomuseoesineistön kortiston puhtaaksikirjoitustyö ja kaksoiskappaleet luettelokorteista toimitettiin palolaitokselle.

Valtaosa esineistön hoitotehtävistä tehtiin varastoissa, joissa ryhdyttiin paitsi inventointia ja luettelointia konservoimaan maalöytöjä ja rautaesineitä sekä talteenotettuja rakennustenosia. Päävarastoon järjestettiin tilapäinen »laboratorio», jossa konservoitiin mm. Vanhankaupungin alueelta ja Kaupungintalon tontilta esillesaatuja maalöytöjä. Siellä kunnostettiin näytteillepanokuntoon museon kokoelmiin kuuluvia pukuja ja nukkeja puvustoi- neen, selvitettiin puretuista rakennuksista talteenotettuja tapettinäytteitä jäljen- nosten tekemistä varten sekä poistettiin myöhempiä maalikerroksia alkuperäisen maa- lauspinnan päältä huonekalukokoelmiin kuuluvista esineistä.

Kokoelmien konservointiin käytettiin kertomusvuonna työtunteja seuraavasti:

	Tuntia
huonekalukokoelmien kunnostus- töihin	200
maalöytöjen konservointiin	65
tekstiili- ja puvustokokoelmien hoi- toon	133

Kertomusvuoden aikana puhdistettiin ja kunnostettiin 8 kaupunginmuseon kokoel- miin kuuluvaa öljymaalasta. Kehyksiä kul- lattiin uudelleen 3 kpl ja maalausten kehyk- siin kiinnitettäviä metallisia selosteita teet- tiin 90 eri tekstiliuskaa.

Kaupungin omistamissa vanhoissa raken- nuksissa säilyneiden rakennus- ja kulttuuri- historiallisesti arvokkaiden rakennustenosien inventoimis-, mittaus- ja valokuvaustöitä sekä näiden rakennusten korjaus-, muutos- tai purkamistöiden yhteydessä poistettavaksi joutuvien sisustusten osien talteenottoa ja varastointia oli vuoden aikana erikoisen run-

25. Kaupunginmuseo

saasti. Työn tuloksena kertyi kokoelma, josta luettelointiin 78 numeroa ja vielä selvittämättömät kappaleet järjestettiin varastoon ja varustettiin talteenotto paikan osoitteilla. Puretuista rakennuksista laadittiin selostuksia.

Talteenotto- ja tutkimustehtäviä oli myös yksityisten omistamissa rakennuksissa, joista museo sai ottaa kokoelmiinsa valintansa mukaan esineistöä korvauksetta.

Tuomarinkylän museon lehtileikearkistoon hakusanoitettiin, leimattiin numeroleimalla ja vietiin hakukorteille vuoden aikana lehtileikkeitä 5 562 kpl, joiden viimeinen juokseva numero oli 31.12.1968 72702. Tämän lisäksi leikattiin, liimattiin ja järjestettiin arkistomiskuntoon lehtileikkeitä 4 394 kpl.

Valokuvaukset ja kuvahankinnat. Suurin osa kertomusvuoden aikana museon toimesta tapahtuneista valokuvauksista kohdistui useisiin rakennuksiin, joita kuvattiin tutkimuksia silmällä pitäen.

Eiran sairaalassa kaupunginmuseo valokuvasi sisäkuvia, samoin Kauppatorin Nissenin kahvilassa ja Kotikallion lastentarhassa. Mallaskadun katurakennustyömaa, Lautasaaren sillat ja Laajasalon alueella olevat rakennukset sekä sillä tapahtuvat tie- ja muut työt olivat myös kuvauksen kohteina.

Museon kokoelmiin ostetut ja lahjoitetut esineet joko valokuvattiin tai niistä tehtiin piirroksia luettelointia varten siinä määrin kuin se hankalissa varastotiloissa oli mahdollista.

Museon lahjaksi saamista negatiivikokoelmista valmistettiin arkistoa varten mm. uusia henkilökuvavedoksia 30 kpl ja rakennus- ja tilannekuvavedoksia 627 kpl. Ostamalla ja lahjoiksi saatiin uusia negatiiveja 2 055 kpl ja näistä vedoksia 2 484 kpl. Lahjoituksina saatiin kuva-arkistoon henkilökuvia 67 kpl ja vanhoja Helsinki-aiheisia kuvia negatiiveineen 404 kpl. Erikoisesti oli mainittava Foto Roosilta saatu negatiivilahjoitus, joka sisälsi mm. Simonkadun narikan kuvat, samoin arkkit. Heikki Havaksen valokuvanegatiivit.

Väridiapositiiveja kertyi sekä ostoina että lahjoituksina yhteensä 75 kpl. Niitä ja aikaisempina vuosina museoon hankittuja väridiapositiiveja koskevat luetteloliuskat järjestettiin Flexo-rivirekisteriin.

Kuva-arkisto valmistutti kertomusvuoden aikana tilaajille 561 valokuvaa kaupunginmuseon negatiiveista. Tilausten yhteydessä museo sai 41 uusintanegatiivia ja 3 fotostaattingatiivia. Tilaajista joutui vain yksi maksamaan yhdestä museoesineestä tarvitsemansa kuvan, josta museolla ei ollut negatiivia. Käyttö- ja julkaisu oikeusmaksu maksettiin 140 kuvasta ja 421 kuvan kohdalla palvelu oli ilmainen. Tilaajia oli 107 eri henkilöä, laitosta tai yhtymää.

Kuva-arkistoon vuoden aikana saatuja negatiiveja numeroitiin 2 191 kpl. Kadunnimien mukaan järjestettyyn rivirekisteriin kirjoitettiin 484 uutta liuskaa ja asiahakemistorekisteriin 2 364 uutta liuskaa. Rivirekisteriin merkittyjen ja valmiiksi selvitettyjen Helsinki-aiheisten valokuvien lukumäärä oli 31.12.1968 54 871 kpl. Tähän lukumäärään eivät sisälly henkilökuvakortistot, joihin kuuluvia negatiiveja numeroitiin 20 000 kpl. Näistä valmistui luettelokortteja 15 600 kpl. Valmiiksi selvitettyjen henkilökuvien kortisto sisälsi vuoden lopussa 36 133 nimeä ja alustavasti käsiteltyjä henkilökuvanegatiiveja oli lisäksi 33 418 kpl.

Kuvalaattakokoelmiin saatiin 524 uutta laattaa.

Tutkimustyöt kohdistettiin lähinnä esineistön luetteloinnin edellyttämiin tutkimuksiin ja niitä rakennuksia koskeviin tutkimuksiin, joita inventoitiin peruskorjaus- tai purkamisvaiheessa ja joista rakennushistoriallisesti ja -taiteellisesti tärkeimpiä osia kerättiin museon kokoelmiin tai varastoitettiin tulevaa käyttöä varten. Purettujen talojen asukkaita haastateltiin, heidät ja heidän kotinsa valokuvattiin ja täten kerättiin talteen kaupunkikansatieteellistä ainesta sen lisäksi, mitä oli arkistoituna jo kahdelta edelliseltä vuodelta. Tutkimuksen kohteena oli mm. kaupungin

työväen vuokra-asunnot talossa Rautalamintie n:o 2. Muistiinpanoja tästä aiheesta kertyi 7 koneellakirjoitettua liuskaa sekä 4 pohjapiirrosta ja kuvakokoelmaa. Talosta Liukumäki 1, Oulunkylä, joka purettiin kesäkuussa, tehtiin rakennuskertomus.

Vierailut, opastukset ja käynnit museossa. Hakasalmen huvilassa oleviin pääosaston kokoelmiin tutustui kertomusvuonna 10 415 henkilöä, joista pääsylipun lunastaneita oli 6 072, Tuomarinkylän museossa kävi 2 691 henkilöä, joista maksaneita 1 421, yhteensä oli kaupunginmuseossa käyneitä 13 106 henkilöä.

Ryhmäkäyntejä oli kertomusvuoden aikana runsaasti ja niihin osallistui yht. 2 059 henkilöä. Kaupungin kansa- ja oppikouluista tutustui kaupunginmuseoon 30 luokkaa, muualta Suomesta tuli myös useita koululaisryhmiä. Opistojen, kerhojen, yhdistysten ym. piiristä ryhmittäin vierailleista kävijöistä mainittakoon mm.: Helsingin Työväenopiston Helsinki-piiri, Martat, Taideteollisen oppilaitoksen osastot, ammattikoulut, kaupungin urheilu- ja ulkoiluviraston retki Tuomarinkylän museoon, yht. 51 henkeä, toimistokoulun oppilaita 22 ja Helsingin maalaiskunnan vapaapalokuntalaisista 17 henkeä. Ulkomaisista ryhmäkävijöistä mainittakoon Kölnin kansankorkeakoulun ryhmä. Kotiseutupäivien osanottajat vierailivat museon pää- ja sivuosastossa kesäkuun 29. ja 30. päivinä. Helsinki-päivänä vieraita oli Hakasalmen huvilassa 115 ja Tuomarinkylän museossa, jonne ei järjestetty ilmaiskuljetuksia, vain 40 henkeä.

Ryhmäkäynnit pyrittiin järjestämään torstai- ja perjantai-illoiksi, jolloin museo oli maksettua avoinna yhtäjaksoisesti 8 tuntia eli klo

12—20. Muina päivinä, paitsi lauantaisin, kokoelmat olivat avoinna klo 12—16. Toimisto ja kuva-arkisto olivat asiakkaita varten avoinna koko virka-ajan. Sunnuntaisin ja torstaisin oli kävijöitä kokoelmissa runsaimmin.

Kiinteistöt. Museon käytössä olevassa kiinteistössä ei kertomusvuoden aikana tehty korjaustöitä. Hakasalmen huvilan päärakennuksen maalaustyöt siirtyivät seuraavaan vuoteen. Tuomarinkylän museon kahvilaksi tulevan rakennuksen peruskorjaustyöt aloitettiin syksyllä.

Varastotiloista tyhjennettiin Tullikamari I:ssä ollut museon varastohuone satamalaitoksen käyttöön ja siellä olleet esineet siirrettiin päävarastoon.

Automaattisten palohälytyslaitteiden asennuksesta kaupunginmuseoon päätettiin, että Hakasalmen huvilan pohjoinen sivurakennus liitettäisiin palokeskukseen ja että hälyttiminä käytettäisiin savuilmalaisimia eikä lämpöilmalaisimia, jollaiset kertomusvuoden syksyllä asennettiin Tuomarinkylän museoon.

Tulot ja menot. Museon pääsymaksuina perittiin aikuisilta 50 p sekä lapsilta ja ryhmäkäynteihin osallistujilta 20 p.

Tuloja oli pääsymaksuista, opaskirjojen ja postikorttien myynnistä Hakasalmen huvilan osalta 3 148 mk ja Tuomarinkylän museon osalta 888 mk, valokuvien käyttö- ja julkaisu-oikeuksien lunastuksista 1 879 mk, luontoisetujen korvauksena 2 210 mk sekä muita tuloja vakuutuksista ym. 964 mk, yhteensä 9 089 mk.

Määrärahoja oli kertomusvuonna käytettävissä kaikkiaan 545 560 mk ja menot olivat yhteensä 471 868 mk, joten käyttämättä jäi 73 692 mk.